

พัฒนาการของสาขาวิชาอาหารและโภชนาการในประเทศไทย

สมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยสุโขทัย ในสมัยกรุงสุโขทัยการปกครองบ้านเมือง เป็นไปในรูปแบบของพ่อปกครองลูก พระเจ้าแผ่นดินทรงใช้อำนาจในการปกครองจัดการของบ้านเมืองอย่างมีทศพิธราชธรรม เพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข การเศรษฐกิจของประเทศจัดอยู่ในระบบการค้าเสรี ไม่มีระบบนายหนาผูกขาดหรือตั้งด่านเก็บภาษีอากรแต่อย่างใด เนื่องจากความสมบูรณ์พูนสุขของอาณาจักรราชธานีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การจัดการศึกษาเพื่อประชาชนในลักษณะเปิดให้ทุกคนมีโอกาสในการได้รับบริการทางการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมได้ตามอัธยาศัยถึงแม้จะมีการเล่าเรียนกันในวัง หรือในวัดก็มีได้จัดไว้เฉพาะคนในวัง หรือคนในวังเท่านั้น แต่เปิดให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสได้ใช้บริการด้วย เนื้อหาวิชาการศึกษาที่เล่าเรียนกัน นอกจากการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมจรรยา แล้วยังมีการเรียนการสอนและศึกษาวิชาการต่อสู้ของลูกผู้ชาย ส่งเสริมงานอาชีพเพื่อการค้าขาย เช่น การผลิตเครื่องสังคโลกส่งไปขายต่างประเทศ เป็นต้น ส่วนผู้สอนนั้นนอกจากพระเจ้าแผ่นดินและพระแล้ว ยังมีการแสวงหา รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้ที่สามารถทุกสาขาวิชาการจากแหล่งวิชามาเป็นผู้สอน มีหลักฐานปรากฏว่าไคทรงนำชาวจีนมาจากเมืองจีนเพื่อช่วยสอนคนไทยให้รู้จักการทำถ้วยขามที่เรียกว่า ขามสังคโลก เป็นต้น การศึกษาในสมัยสุโขทัยจึงเป็นการศึกษาที่สนองตอบต่อสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของบ้านเมืองในสมัยนั้น สำหรับด้านคหกรรมศึกษาหรือการตกแต่งดอกไม้ประดิษฐ์ เท้าที่มีปรากฏหลักฐานก็คือการทำกระทงเป็นรูปดอกไม้ของนางนพมาศ และมีตำรับอาหารของท้าวศรีจุฬาลักษณ์ (นางนพมาศ) ด้วย ฉะนั้น แสดงว่าการเรียนการสอนด้านอาหารก็มีความรู้กับสาขาวิชาอื่น ๆ ไปด้วย

สมัยอยุธยา สมัยกรุงศรีอยุธยา บ้านเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีการติดต่อกับ

กับต่างประเทศมากขึ้นทั้งด้านการค้าขาย การเมือง การปกครองและการศึกสงคราม สภาพเศรษฐกิจ และสังคม อันเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน เริ่มดีขึ้น มีกฎหมาย ระเบียบและธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับประชาชนเริ่มเปลี่ยนไปเป็นแบบนายกับบ่าว พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชอำนาจสูงสุดในการปกครองบ้านเมืองและมีเสนาข้าราชการรับผิดชอบกันเป็นหมู่เป็นเหล่า อันตัวแทนรับพระราชอำนาจมาปฏิบัติคล้อยกันไปตามลำดับ ลักษณะการศึกษาสมัยนี้จึงได้เปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพความซับซ้อนของสังคมมากขึ้น แหล่งวิชาการศึกษาที่สำคัญได้แก่ วัด, วิทยาลัย และบ้าน การเรียนการสอนก็เป็นไปในลักษณะของการศึกษานอกโรงเรียนทั้งสิ้น วัดเป็นศูนย์รวมของวิทยาการทุกสาขาเป็นผู้นำทางปัญญาที่ยอมรับนับถือกันในสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นศูนย์กลางของแหล่งวิทยาการนี้จะเป็นผู้กำหนดแนวทางและนโยบายในเรื่องการศึกษาให้เหมาะสมเป็นเนื้อเดียวไปกับการปกครอง เนื้อหาวิชาการที่จัดสอนกันในวังนั้นก็แตกต่างกันไปหลายสาขาเช่น การบ้านการเรือน ช่างสิบหมู่ ศิลปการละคร ดนตรีไทย ศิลปการต่อสู้ ภาษาและวรรณคดี โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน คาราวาสดร โหราศาสตร์ แพทยศาสตร์ คำรับพิชัยสงครามและพิธีการของทางราชการ เป็นต้น วัดเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งที่คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศยอมรับนับถือโดยทั่วไป สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร วัดก็ยิ่งมีความสำคัญมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการจัดการศึกษาของวัดนั้นสมภารเจ้าวัด หรือพระในวัดที่มีวิชาความรู้ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นผู้สอน และเปิดโอกาสให้สำหรับผู้ชายเท่านั้น การจัดการศึกษาในวัดจึงมีลักษณะเป็นการศึกษาระบบเปิดที่ค่อนข้างอยู่ในขอบเขตจำกัดอยู่บ้าง (การศึกษานอกโรงเรียน, กรม 2527 : 1-5)

การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา นับว่ายังคงเป็นแบบโบราณอย่างเดิม ฝรั่งเศสที่ต่าง ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยขณะนั้น ให้ความสนใจต่อการศึกษาของไทยมากยกตัวอย่าง เช่น ทานราชทูต ฝรั่งเศสชื่อเมอร์ซีเออร์ เคอลาลูแบร์ แห่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวไว้ในหนังสือราชอาณาจักรสยามว่า พระสอนหนังสือให้แก่ชาวชน ดังที่ข้าพเจ้าได้เล่าแล้ว และทานอธิบายคำสั่งสอนแก่ราษฎรตามที่เขียนไว้ในหนังสือบาติ หนังสือ

ราชอาณาจักรไทยหรือประเทศสยามของ มองเซนเยอร์ บัลเลอกัวซ์ สังฆราชแห่ง
มัลลอส ในคณะสอนศาสนาโรมันคาทอลิก ฝรั่งเศสประจำประเทศไทยพิมพ์จำหน่าย
เมื่อ พ.ศ. 2397 กล่าวว่ ภายหลังหรือบางทีก่อนพิชิตโกนจุก บิคามารคาสบทรของ
คนไปอยู่วัดเพื่อเรียนอ่านและเขียน ณ ที่นั้นเด็กได้รับใช้พระพายเรือให้พระ และรับ
ประทานอาหารซึ่งบิณฑบาตมาไ้รวมกับพระควย พระสอนหนังสือให้เล็กน้อยวันละครั้ง
หรือสองครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบแทนการศึกษาของเด็กหญิงมีการสอนให้ทำครัว
ทำน้ำพริก ทำขนม มวนบุหรี่ และจับพลู

ประเทศโปรตุเกส ซึ่งได้เข้ามาค้าขายกับไทยเป็นประเทศแรก ตั้งแต่ พ.ศ.
2043 อันเป็นสมัยของพระรามาธิบดีที่ 2 และชาววิลันดา หรือฮอลันดา ซึ่งเข้ามาเจริญ
ราชไมตรีสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อ พ.ศ. 2141 นอกจากนั้นก็ยังมีอังกฤษ จีน
อินเดีย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นควย ความมุ่งหมายของชาวต่างประเทศที่เขามานั้นแตกต่างกัน
กัน บางพวกเข้ามาค้าขาย เช่น จีน อินเดีย แต่พวกยุโรปเข้ามาเพื่อเผยแพร่ศาสนา
สำหรับญี่ปุ่นเคยอาสาสมัครช่วยไทยรบข้าศึกสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การก่อสร้าง
โบสถ์เพื่อสอนศาสนาของคนของชาวยุโรปทำให้คนไทยได้เรียนรู้ศิลปวิทยาเกี่ยวกับการ
ก่อสร้างจากพวกนี้ได้เป็นอย่างดี การหล่อปืนไฟ การประปา การช่างต่าง ๆ ซึ่งการศึกษา
ประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนไทยมีความรู้ทางช่าง การอาชีพศึกษา วิศวกรรม
เป็นต้น การศึกษาที่ได้รับจากชาวต่างประเทศนั้นต้องไม่ลืมบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ท่านผู้นั้น
คือเจ้าพระยาวิไชยเยนทร์ ซึ่งได้รับราชการเป็นถึงอัครเสนาบดี ได้นำความรู้วิชาการ
มาเผยแพร่ให้แก่ไทยไ้หลายอย่าง ทั้งภรรยาของท่านก็ได้ช่วยสอนวิชาการประกอบ
อาหารควย

เนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเป็นปราชญ์และเป็นกวี ความรู้
ด้านอักษรศาสตร์ และวรรณคดี จึงได้รับการส่งเสริมเป็นอันมาก นอกจากด้านกวีแล้ว
ทรงส่งเสริมให้คนไทยบันทึกตำราวิชาการไว้หลาย ๆ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ตำราการ
ก่อสร้าง ยา อาหาร การช่าง วิศวกรรมต่าง ๆ เป็นอาทิ (ลินจี่ ทะวานนท์ 2526 :
71-73)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก - สมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษายังคงมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา ถ้านับย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ. 2414 กลางสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ลงไป การศึกษาของคนไทยส่วนมากเป็นการศึกษาที่ไม่มีแบบแผน หรือเป็นการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ

ทั้งนั้น ประชาชนต้องการเรียนวิชาการอะไรก็ต้องไปเรียนที่วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้ทั้งความรู้ ความประพฤติ และการปฏิบัติตน

สำหรับวิชาช่างฝีมือนั้นสอนกันอยู่ในครอบครัวไม่มีใครเผยแพร่ให้คนนอกสกุลรู้ บางทีพวกที่มีอาชีพอย่างเดียวกันมาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน อย่างในสมัยรัตนโกสินทร์มีพวกสืบสกุลการช่างต่าง ๆ อยู่รวมกันเป็นแหล่ง ๆ เช่น ที่ตำบลบ้านบาตร บ้านพาน บ้านคอกไม้ (เพลิง) บ้านบุ บ้านช่างหล่อ และถนนคันทอง เป็นต้น ผู้ปกครองไม่นิยมให้ลูกผู้หนึ่งเรียนหนังสือ ชอบให้อยู่บ้านหรือมีฉะนั้นก็ส่งไปเป็นเด็กรับใช้ในวังเจ้านาย หรือบ้านข้าราชการ ผู้มีศรัทธาบรรดาศักดิ์ รับการอบรม มารยาทสมบัติของผู้ดี และเรียนวิชาของลูกผู้หนึ่งเพื่อเป็นแม่บ้านที่ดี จึงมีผู้หนึ่งน้อยคนที่อ่านหนังสือออก

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนมาก ทรงพยายามที่จะเปลี่ยนแนวความคิดของคนในสมัยนั้น ที่ไม่ชอบให้ผู้หนึ่งเรียนหนังสือเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของผู้หนึ่ง ควรจะหักการบ้านการเรือน การทำครัว และการปรนนิบัติสามีแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การที่จะเปลี่ยนทัศนคติของคนนั้นเป็นของยาก จึงทรงริเริ่มให้การศึกษาแก่บรรดาเจ้านายฝ่ายในเสียก่อน การริเริ่มให้การศึกษาแก่สตรีของพระองค์ ทรงเริ่มมาก่อนที่คณะสอนศาสนาอเมริกันจะเปิดโรงเรียนสตรีกินนอนที่วังหลังถึง 23 ปี (การศึกษานอกโรงเรียน, กรม 2527 : 9-11 : 20-21)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัย
ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2459 - พ.ศ. 2474)

ประเทศไทยได้ปฏิวัติการปกครอง ปฏิวัติกฎหมายและการศาล ปฏิวัติเศรษฐกิจ การคลัง ภาษีอากร ปฏิวัติการทหาร การศึกษา ตลอดจนกระทั่งปฏิวัติสังคม ก้าวเข้าสู่ ยุคใหม่แบบอารยประเทศอย่างแท้จริง รากฐานความเจริญอันใหม่ของชาติบ้านเมือง ทุกวันนี้เกือบทุกด้านทุกสาขาเป็นผลสืบเนื่องมาจากงานปฏิวัติในสมัยรัชกาลที่ 5 แทบทั้งสิ้น

ในด้านการศึกษาซึ่งรัฐได้แรกเข้ามามีบทบาทในรัชกาลที่ 5 นั้นมา ในรัชกาล ที่ 6 ได้มีการปรับปรุงขยายออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าเดิมเป็นอันมาก เช่น เริ่มมี การศึกษาถึงขั้นอุดมศึกษา หรือชั้นมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก เริ่มมีการศึกษาภาคบังคับ ครั้งแรก ตรา พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ เริ่มส่งเสริมอาชีวศึกษาเป็นครั้งแรก ฯลฯ (การศึกษานอกโรงเรียน, กรม 2527 : 28)

ดังนั้นประเทศไทยได้เริ่มมีโรงเรียนเปิดสอนวิชาชีพ อันมีค่านสาชาวิชา อาหารและโภชนาการรวมอยู่ในโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 นี้ด้วยก็เพราะเห็นว่าการ จัดการศึกษาแบบโรงเรียนตามแบบอย่างที่มีอยู่ในต่างประเทศนั่นเอง ซึ่งจะนำมากล่าว ไว้โดยย่อพอสังเขปดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ. 2441 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ คิคอานตรวจตรา สืบหาแบบแผนและทำความเข้าใจที่จะแก้ไขจัดการศึกษาที่มีอยู่แล้วให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ท่านจึงได้จัดทำโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวรัชกาลที่ 5 ในโครงการนี้ท่านได้กำหนดการจัดการศึกษาพิเศษว่า ชนิดการเล่า เรียนพิเศษนั้น เป็นการเรียนจำเพาะสิ่งหรือความรู้จำเพาะอย่างให้ชำนาญเป็นพิเศษ (ศึกษาธิการ, กระทรวง 2507 : 115-121)

(1) ฝึกหัดผู้เป็นอาจารย์ ผู้รับราชการฝ่ายพลเรือน และผู้รั้งวัด
ทำแผนที่

(2) ศึกษาศิลปะ กฎหมาย การแพทย์ ฯลฯ

(3) ศึกษาในการช่าง หัตถกรรม คันกล อินเฮอร์เนียร์

(4) เวียนการค้า การเพาะปลูก ฯลฯ

(5) การสั่งสอนในวิชา และความรู้พิเศษอื่น ๆ

ส่วนโรงเรียนหรือวิทยาลัยพิเศษ โครงการศึกษา พ.ศ.2441 ได้เสนอให้ตั้งขึ้นจำเพาะวิชา จำเพาะความรู้ตามที่ต้องการดังนี้

- (1) โรงเรียนสำหรับฝึกหัดครู อาจารย์
- (2) โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน
- (3) โรงเรียนกฎหมาย
- (4) โรงเรียนแพทย์
- (5) โรงเรียนทันตกล อินเฮอร์เนียร์
- (6) โรงเรียนตรวจรังวัดทำแผนที่
- (7) โรงเรียนการเพาะปลูก
- (8) โรงเรียนการค้า
- (9) โรงเรียนสุศิลป์ (Fine Art school)
- (10) โรงเรียนช่างและหัตถกรรม
- (11) โรงเรียนอื่น ๆ สำหรับศิลปการพิเศษจำเพาะอย่างที่ต้องการ

ก่อนหน้านั้นมีโรงเรียนอยู่บ้างแล้ว คือ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน โรงเรียนแพทย์ โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนรังวัดทำแผนที่ และโรงเรียนสุศิลป์ ส่วนโรงเรียนหัตถกรรม การช่าง การเพาะปลูก และการเรือน ยังไม่ได้จัดตั้ง

ต่อมาการจัดการศึกษาวิชาชีพหัตถกรรม กลสิกรรม และการเรือนได้เริ่มมีการดำริขึ้นเป็นเฉพาะ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่ได้เสนอโครงการศึกษา 2441 คือ พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ได้ร่างทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นที่จะจัดตั้งการศึกษา ศิลปศาสตร์ แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ.2441 เป็นโครงการดำเนินการจัดตั้งการศึกษาเพื่อบำรุงทางเลี้ยงชีพของมหาชน วิชาชีพในที่นี้ ท่านใช้คำว่า "Industrial school" การศึกษานี้ท่านว่า เป็นการศึกษาที่จะสอนให้ประชากรราษฎรทั้งหลายอันไม่มีการงานและเที่ยวเตร่เรร่อนไปไม่รู้ทางที่จะทำมาหากินนั้นได้รอบรู้วิธี และทางทำมาหาเลี้ยงชีพ และชักจูงให้มีความขยันขันแข็งและหลักทางที่

หันเหไปที่ไม่ชอบธรรมและฝึกหัดฝีมือให้ชำนาญในการหัตถการโกศลนั้น เป็นต้น วิชา
ศิลปศาสตร์ที่จะฝึกหัดตามโครงการนี้จำแนกออกเป็นสามจำพวก คือ (วุฒิชัย มูลศิลป์
2526 : 82)

(1) หัตถกรรม ได้แก่การช่างต่าง ๆ คือ ช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างแกะ
ช่างปั้น ช่างเหล็กวิลาศ ช่างเขียน ช่างวาด ช่างฉลุรูป การทำอิฐ การก่อเรือน การ
ปลูกเรือน ช่างทาสี ช่างฟอกหนัง ช่างเย็บหนัง ช่างปักทอง และช่างตัดเสื้อ

(2) กสิกรรม การเพาะปลูก สอนทำไร่ ทำนา ทำสวน สอนในการ
ประสมดิน ไร่ปุ๋ย และรู้จักการปฏิบัติบำรุงพืชพันธุ์ไม้ใหม่ริบรณและงอกงามได้ประโยชน์
เต็มที่

(3) คฤหกิจ สอนการเรือน บันทึบบัญชี ทอผ้า เย็บปักถักร้อย ทำกับข้าว
ของกิน จัดเหยาเรือน รักษาความสะอาดสะอาด รอยดอกไม้ ทำขนมต่าง ๆ สำหรับขาย
แต่การนี้ยอมสำหรับผู้หญิง

ทางค่านวิชาการศึกษาช่างสตรี ทางราชการได้ริเริ่มให้ทำการสอนมาตั้งแต่เริ่ม
ตั้งโรงเรียนสตรีในประเทศไทย ให้สตรีได้เรียนวิชาหนังสือควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาชีพ
ในสมัยนั้น คือให้เรียนการฝีมือและการบ้านการเรือนต่าง ๆ เพื่อให้ช่วยตนเองและให้
ประโยชน์ในการครองเรือนด้วย แต่ไม่มีโรงเรียนตั้งขึ้นเป็นเอกเทศ คงให้สอนรวมกัน
ไปในโรงเรียนสามัญนั่นเอง สำหรับโรงเรียนที่จะกลายมาเป็นโรงเรียนการช่างสตรี
ครั้งแรกนั้นมีความเป็นมาว่ากระทรวงธรรมการได้ตั้งโรงเรียนวัดสุทธิวารามนั้น เมื่อปี
พ.ศ. 2464 ติดกับโรงเรียนวัดสุทธิวาราม ต่อมาได้สร้างโรงเรียนหลังใหม่ขึ้นที่ตรอก
วัดคอนทวายเมื่อ พ.ศ. 2474 แล้วตั้งชื่อใหม่ว่าโรงเรียนสตรีบ้านทวาย โรงเรียนสตรี
บ้านทวายได้สอนวิชาการฝีมือตามความมุ่งหมายของกระทรวงธรรมการ ที่จะให้กุลสตรี
มีความรู้วิชาการบ้านเรือน ต่อมาพ.ศ. 2476 ได้จัดเป็นโรงเรียนวิสามัญการช่าง มี
แผนกวิชาการช่างสตรีเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง และได้เปิดสอนหลักสูตรประโยคมัธยมวิสามัญ
การช่างสตรีขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2478 โรงเรียนนี้ได้สอนทั้งหลักสูตรวิชาสามัญและหลักสูตร
วิชาวิสามัญจนถึง พ.ศ. 2482 จึงได้แยกกันเป็นสองโรง คือ โรงเรียนสตรีบ้านทวาย
โรงหนึ่ง และโรงเรียนสตรีการช่างบ้านทวายอีกโรงหนึ่ง ประมาณปี พ.ศ. 2485 โรง
เรียนสตรีบ้านทวายเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ส่วนโรงเรียนสตรีการช่าง

บ้านทวายเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนการช่างสตรีพระนครใต้

หลักสูตรการสอนของโรงเรียนการช่างสตรีพระนครใต้ ซึ่งต่อมากลายเป็นแม่แบบของโรงเรียนการช่างสตรีส่วนภูมิภาคนั้น ได้สอนวิชาชีพต่าง ๆ รวมกันคือ การตัดและเย็บเสื้อผ้า การประกอบอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้สดและแห้ง การปักและการถัก การเย็บด้วยมือ การประดิษฐ์เครื่องเล่น และการช่างเบ็ดเตล็ด เช่น งานจักดอกไม้ใบทอง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการพัฒนาการศึกษาวิชาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2476 เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้มีบทบาทอันสำคัญคึกคักทางวางแผนการศึกษา เพื่อที่จะปลูกฝังวิชาให้แก่พลเมือง เริ่มแต่การวางโครงการศึกษาใหม่การสอนวิชาชีพ การเป็นผู้อำนวยการสโมสรช่าง อธิบดีกรมศึกษาธิการ จนกระทั่งต่อมาดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ นับว่าท่านเป็นผู้ที่ได้วางรากฐานอาชีวศึกษาที่สำคัญที่สุด ซึ่งนับว่าท่านเป็นผู้บุกเบิกยุคแรกของการพัฒนาอาชีวศึกษาไทย

ยุคต่อมาได้มีการพัฒนาการศึกษาสืบต่อมาอีก คือ หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ก็ได้มีการทำแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ขึ้น

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 นับว่าทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการศึกษามากมายหลายประการ การศึกษาภาคบังคับมี 4 ปี (ยกเลิกประถมวิสามัญ) แยกการศึกษาระดับมัธยมออกเป็น 2 สายคือ มัธยมศึกษาและวิสามัญศึกษา (อาชีวศึกษา) ทั้ง 2 สายมี 3 ระดับ คือ ระดับมัธยมตอนต้น ระดับมัธยมตอนปลาย และระดับเตรียมอุดมศึกษานับเป็นครั้งแรกที่แผนการศึกษานับนี้ได้เริ่มใช้คำว่า "อาชีวศึกษา" แทนคำว่า "วิสามัญศึกษา" คือ ----อาชีวศึกษา ได้แก่การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งเป็นความรู้สำหรับประกอบอาชีพที่จะได้รับจากสามัญศึกษาทุกระดับที่สุจริตประกอบ ----อาชีวศึกษาคอนันต์ยังอยู่ในความควบคุมของกรมศึกษาธิการ

วิชาชีพที่ทางรัฐบาลเห็นว่าควรส่งเสริมเป็นอย่างมาก คือจากอาชีพเกษตรกรรมก็คือการช่างและหัตถกรรมท้องถิ่น มีคำกล่าวกันว่าในสังคมไทยชนบทนั้น "พ่อบุญคนานา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก" หรือบางท่านก็กล่าววว่า "พ่อบุญคนานา ผู้หญิงทอหูก

ผู้ชายปลุกบาน" นั่นก็ถือว่าเกษตรกรรมเป็นงานหลัก หลังจากหน้าเก็บเกี่ยวแล้วผู้คน
ก็ว่างเนื่องจากไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียนก็ต้องใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อการ
ครองชีพ จึงเกิดมีอุตสาหกรรมครัวเรือนขึ้นเป็นอาชีพรอง เช่น การทอผ้า ตีเหล็ก
จักสาน ทำเกวียน ปลุกบาน ปั่นหม้อ ทำอิฐ และการฝีมือที่จะใช้ในพิธีการศาสนา
ต่าง ๆ อาชีพเหล่านี้รุ่งแต่จะหมกไป หากไม่มีการส่งเสริมหรือให้ความอุปการะเพียงพอ
ก็จะสูญหายไปจากท้องถิ่น คังนั้น จึงเห็นว่าควรอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งโรงเรียนปลูกฝัง
อาชีพเหล่านี้ขึ้น รวมทั้งงานอาชีพที่จะเกิดขึ้นใหม่ด้วย โดยเลือกวิชาชีพที่เห็นว่ามีความ
ประกอบการมากมีการเลี้ยงตัวได้เช่น ช่างทอผ้า ช่างเย็บเสื้อผ้า ช่างไม้ และช่าง
เหล็ก ช่างโลหะ แต่กระทรวงธรรมการก็ประสบปัญหาในการขยายอาชีวศึกษาคังกล่าว
เพราะขาดครูที่จะเป็นแม่แบบในการปลูกฝังอาชีพทั้งหลายคังกล่าวแล้ว จึงจัดตั้งโครงการ
ฝึกหัดครูอาชีวศึกษาครั้งใหญ่ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 เพื่อเตรียมเปิดโรงเรียนในปี พ.ศ.
2481 โดยการคัดเลือกครูประจำตำบลทั่วราชอาณาจักร 600 คน มาอบรมที่นครหลวงวา
คือวิชาช่างไม้ อบรมที่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย วิชาช่างทอผ้า อบรมที่เรือนจำ
บางขวาง วิชาช่างโลหะ อบรมที่กรมช่างแสงทหารบก วิชาช่างเย็บเสื้อผ้า อบรมที่
กรมอากรภักดิ์ และวิชาการเรือน อบรมที่โรงเรียนการเรือนพระนคร (โรงเรียน
การเรือนพระนคร เปิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475)

คังแต่ปี พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา ได้มีการเปิดโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นทั่ว
ราชอาณาจักร หากไม่เปิดใหม่ก็คักแปลงโรงเรียนเก่าให้เข้าตามหลักสูตรใหม่ คือ
โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้า โรงเรียนช่างทอ โรงเรียนช่างไม้
โรงเรียนช่างเย็บหนัง และโรงเรียนช่างโลหะ ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูมูล โรงเรียน
ประถมวิสามัญเกษตรกรรม โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม โรงเรียนประถมวิสามัญ
พาณิชย์การและชั้นมัธยมพาณิชย์การที่เปิดสอนในสวนภูมิภาค ได้ถูกยุบเลิกไป โรงเรียน
ช่างไม้และโรงเรียนช่างทอได้สร้างขึ้นคังวงงบประมาณแห่งละ 20,000 บาท มีโรง
ฝึกงานและที่เรียนอยู่ที่คังเดียวกัน

ขอให้สังเกตว่า โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนการเรือน โรงเรียนช่าง
เย็บเสื้อผ้า และโรงเรียนทอผ้าคัง 4 ประเภทนี้คังขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์คังต่างกัน
โดยเฉพาะโรงเรียนช่างทอได้เปิดขึ้นหลายแห่ง เพราะอาชีพช่างทอสมัยนั้นคังออกจะ

ชั้นนำขึ้นตาสำหรับสตรีมากกว่าอาชีพอื่น เป็นการแข่งขันฝีมือระหว่างท้องถิ่นด้วย แม้ในท้องถิ่นเองก็มีการประกวดประชันกัน ว่างานใครมีฝีมือในการทอเย็บมากกว่า เป็นที่เชิดชูวงศ์สกุล โดยเหตุนี้ทางราชการจึงจัดให้มีการแข่งขันทอผ้าขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ ในสมัยนั้นสอดคล้องกับการก่อตั้งโรงเรียนช่างทอผ้า

นโยบายขยายโรงเรียนอาชีวศึกษานี้ ได้ดำเนินต่อมาจนสามารถเปิดสอนวิชาอาชีวศึกษาขึ้นทั่วประเทศ สำหรับนักเรียนชายมีโรงเรียนช่างไม้ทุกจังหวัด และมีโรงเรียนช่างเย็บหนัง ช่างโลหะเป็นบางแห่ง สำหรับเด็กนักเรียนสตรี มีโรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างทอผ้า และโรงเรียนช่างเย็บทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดแม่ฮ่องสอนและบางจังหวัดมีโรงเรียนการช่างสตรีในอำเภอควยคือ ที่ปากแพ่ง

การบริหารงานโรงเรียนอาชีวศึกษาใน พ.ศ. 2481 กระทรวงธรรมการได้ยุบกรมศึกษาธิการเสีย แล้วตั้งกรมใหม่ขึ้น 2 กรม คือ กรมสามัญมีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญและกรมวิชาการศึกษาที่มีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ กล่าวคือ มีกรมอาชีวศึกษาอยู่ในกรมวิชาการนี้ ต่อมา พ.ศ. 2484 เห็นว่ากรมวิชาการมีภาระทางด้านจัดอาชีวศึกษามาก จึงได้เปลี่ยนชื่อกรมใหม่เป็นกรมอาชีวศึกษา

กรมอาชีวศึกษากำลังก้าวหน้า ก็พอดีเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาขึ้น การศึกษาเริ่มถูกกระทบกระเทือนเรื่อยมาจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนทุกระดับได้รับภัยจากสงครามอย่างหนัก โรงเรียนอาชีวศึกษาบางแห่งต้องยุบเลิกไปเพราะไม่มีนักเรียน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. 2488 ปรากฏว่าโรงเรียนอาชีวศึกษาที่เปิดสอนระดับชั้นต้น ซึ่งมุ่งให้เป็นการฝึกอาชีพ (Vocational training) ไม่มีผู้นิยมเรียน จึงต้องหาทางปรับปรุงหลักสูตรใหม่ รวมทั้งหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อที่จะชักจูงเด็กให้นิยมเรียนอาชีวศึกษาขึ้น เช่น ให้มีโอกาสเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปอีก แทนที่จะจบในตัว (Terminal) จัดหอพักสำหรับนักเรียนที่อยู่ต่างอำเภอ และให้ทุนอุดหนุนการศึกษา เป็นต้น ทางด้านโรงเรียนสำหรับเด็กนักเรียนสตรีก็ได้ปรับปรุงหลักสูตรวิชาการช่างสตรีเสียใหม่ ให้รวมวิชาช่างเย็บเสื้อผ้าด้วย ทั้งนี้ให้เหมาะสมกับภูมิภาค

และให้เปลี่ยนโรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้าและโรงเรียนช่างทอเป็นโรงเรียนการช่างสตรี ทั้งหมด ยกเว้นโรงเรียนช่างทอโพธารามแห่งเดียว เหตุที่โรงเรียนช่างทอผ้าต้องสลายตัวไปเพราะประชาชนหันไปสนใจในสินค้าผ้าที่มาจากต่างประเทศแทน จึงเห็นได้ว่าอาชีพศึกษาของประเทศจะเจริญก้าวหน้าขึ้นอยู่กับแผนเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ หากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมสิ่งผลิตได้ แผนอาชีพศึกษาก็มีผลกระทบกระเทือนตามไปด้วย

โดยเหตุที่แผนการอาชีพศึกษาต้องเปลี่ยนแปลง จึงต้องมีการอบรมครูชั้นใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา มีการอบรมครูช่างทอผ้าให้เป็นครูช่างเย็บเสื้อผ้า และอบรมครูวิชาช่างทอให้มีวุฒิเป็นครูสอนวิชาการช่างสตรี นอกจากนี้ได้มีการอบรมครูใหญ่โรงเรียนอาชีพศึกษาทุกประเภทเพื่อให้เข้าใจแนวนโยบายการปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น อีกหลายคราวในเวลาต่อมา ในขณะที่เดียวกันกับที่เห็นความสำคัญของครูอาชีพศึกษาที่กำลังขาดแคลน กรมอาชีวศึกษาก็ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีพศึกษาขึ้นอีก 3 สาขา คือฝึกหัดครูมัธยมอาชีพศึกษา (ป.ม.อ.) แผนกฝึกหัดประถมการช่างไม้ (ป.ป.ช่างไม้) และแผนกฝึกหัดครูประถมการช่างสตรี (ป.ป.การช่างสตรี) ในขณะนั้นได้เปิดแผนกฝึกหัดครูที่โรงเรียนเพาะช่างอยู่แล้ว (ป.ป.ช. และป.ม.ช.) แต่เป็นครูสำหรับโรงเรียนสายสามัญศึกษาโดยตรง

พ.ศ. 2494 มีแผนการศึกษาชาติใหม่ มีชั้นมัธยมอาชีพศึกษาตอนต้นรับช่วง ป. 4 มีชั้นมัธยมอาชีพศึกษาตอนปลายรับช่วง ม. 3 และมีชั้นประโยคอาชีพศึกษาขั้นสูงรับช่วง ม. 6 แผนการศึกษาทางฝ่ายอาชีวศึกษานั้นได้ดำเนินไปตามแนวที่ได้ปรับปรุงมาก่อนหน้านี้แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่ในต่างจังหวัดมีโรงเรียนช่างไม้ 1 โรง และโรงเรียนการช่างสตรี 1 โรง นอกนั้นก็ยังมีโรงเรียนช่างโลหะ ช่างท่อเรือ ช่างเย็บหนัง ช่างทอผ้า ช่างปั้นและช่างตัดผม หนึ่ง โรงเรียนช่างไม้ 2-3 แห่งได้เปิดสอนช่างโลหะด้วย

ทางด้านยูเนสโก ได้ช่วยโครงการพัฒนาการศึกษาที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ช่วยปรับปรุงโรงเรียนช่างไม้ฉะเชิงเทราให้มีหลักสูตรหลายสาขาขึ้น คือ ให้นักเรียน ม. 3 เขาเรียนตามหลักสูตร 3 ปี สาขาช่างโลหะ ช่างไฟฟ้า และช่างยนต์ นับเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนช่างไม้ได้เปิดการสอนวิชาช่างกลขึ้น โรงเรียนช่างไม้ที่เปิดสอนวิชา

ช่างหลายสาขาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนการช่าง ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Technical school แต่ได้ใช้คำว่า Trade school ก็โดยที่เห็นว่าเป็นโรงเรียนอาชีพเพื่อที่จะเปิดสอนวิชาชีพประเภทอื่นอีกหลายสาขา ต่อมาโรงเรียนช่างไม้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนการช่างหมกเมื่อ พ.ศ. 2502

พ.ศ. 2497 มหาวิทยาลัยเวนิสเสถ ได้มาปรับปรุงช่วยเหลือกิจการวิทยาลัยเทคนิคทั้ง 4 แห่ง ทำให้ขยายหลักสูตรการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น และวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ซึ่งเป็นศูนย์ดำเนินงานปรับปรุงก็ได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่โรงเรียนอาชีวศึกษาทุกประเภท เช่น วิชาช่างไม้ เคหศาสตร์ ศิลปหัตถกรรม การบำรุงและรักษาเครื่องจักรกล เกษตรกรรม รวมทั้งการอบรมครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ. 2500 ด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า "เคหศาสตร์" ได้เริ่มใช้ในวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพและมีการอบรมวิชาเคหศาสตร์แก่โรงเรียนการช่างสตรีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498 ซึ่งทำให้โรงเรียนการช่างสตรีทั่วประเทศได้มีแนวโน้มกลายเป็นโรงเรียนคหเศรษฐศาสตร์ (Home Economics) ในเวลาต่อมา แต่ชื่อโรงเรียนยังคงเป็นการช่างสตรี (Handicraft) อยู่

อาชีวศึกษา มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นสูงสุดทางจำนวนนักเรียน เมื่อ พ.ศ. 2500 คือ มีนักเรียนรวมกันถึง 57,000 คน โรงเรียนที่นิยมกันมากที่สุดคือ โรงเรียนในนครหลวงฯ เช่น ช่างกล ช่างก่อสร้าง และพาณิชย์การ ส่วนโรงเรียนในส่วนภูมิภาคก็มีนักเรียนมากเป็นประวัติการณ์ทุกระดับสาขาเหตุที่สำคัญก็คือ ผู้สำเร็จการศึกษามีโอกาสได้งานทำมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัคร เขาเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษาได้

กรมอาชีวศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 คือมัธยมศึกษาสายอาชีพ หลักสูตรได้มีการปรับปรุงใหม่ทางด้านเนื้อหาวิชา ซึ่งนั้น ได้เคยมีการปรับปรุงหลักสูตรมาครั้งหนึ่งแล้วคือ พ.ศ. 2501 หลักสูตรช่างไม้ เป็นช่างไม้ปลูกสร้าง หลักสูตรการช่างสตรีเป็นหลักสูตรแบบประสมของคหกรรมศาสตร์

มีสาขาอาหารและโภชนาการ ผ้าและเครื่องแต่งกาย

จะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมตามยุคสมัย เริ่มขึ้นที่ครอบครัว แล้วก็มาที่ชุมชนคือ วัด แล้วจึงพัฒนาการเป็นที่โรงเรียนในความดูแลของกระทรวง การทอผ้าก็ปรับปรุงหน่วยงานมาเป็นกรมอาชีวศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ มีหลักสูตรมีการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเป็นลำดับมา สามารถผลิตนักกำหนดอาหารหรือโภชนาการในระดับ กลางออกไปสนองความต้องการของชาติ หรือสังคมได้อย่างเพียงพอ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและยุคสมัยต่าง ๆ จนถึงสมัยปัจจุบัน

ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2459-พ.ศ. 2474) ใค้มีมหาวิทยาลัย แห่งแรกของไทย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีหลักสูตรและถารเรียนการสอนด้าน วิทยาศาสตร์ ต่อมาจึงมีภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารเกิดขึ้นจน กระทั่งปี พ.ศ. 2502 ใค้มีคณะเภสัชศาสตร์เกิดขึ้นอีก ซึ่งระยะต่อมาก็มีภาควิชาอาหาร เคมีเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนทางด้านโภชนาการ สอดแทรกในหลักสูตร ของคณะแพทยศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ซึ่ง เน้นหนักไปทางด้านคลินิกและการบำบัด โรคหรือสุขภาพอนามัย

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2485) ก็ยังคงมี สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์เพียงแห่งเดียวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของพื้นฐานสาขาวิชาอาหารและโภชนาการระดับปริญญาตรีที่มีผล ใค้เกิดมีมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และมีสาขาวิชาที่เหมือนกันอีกเพิ่มขึ้นในยุคต่อไป

ยุคมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงาน (พ.ศ. 2486 - พ.ศ. 2501) ยุคนี้มีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นใหม่เพิ่มขึ้นอีกได้แก่ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยมหิดล มีหลักสูตรและ

การเรียนการสอนในระยะแรกที่คณะสาธารณสุขศาสตร์ ที่ภาควิชาโภชนวิทยา
ระยะหลังมีการสอนมีหลักสูตรการเรียนการสอนสอดคล้องในหลักสูตรของคณะแพทยศาสตร์
และคณะพยาบาลศาสตร์ ทั้งโรงพยาบาลรามาธิบดี และโรงพยาบาลศิริราช

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในภาควิชา
วิทยาศาสตร์การอาหารของคณะเกษตรศาสตร์ มีหลักสูตรในภาควิชาคหกรรมศาสตร์
ของคณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในสาขาวิชา
อาหารในคณะวิทยาศาสตร์ และอักษรศาสตร์

ยุคสมัยของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ (พ.ศ.2502 - ปัจจุบัน) มีมหาวิทยาลัย
คณะวิชาและภาควิชาที่เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการเพิ่มขึ้นอีกดังนี้

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ.2507 มีคณะเกษตรศาสตร์ คณะ
แพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งแต่ พ.ศ.2508 มีคณะเกษตรศาสตร์ คณะ
แพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และล่าสุดมีคณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตั้งแต่ พ.ศ.2515 (มีการเรียกรวม เปลี่ยน
ชื่อจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
มาเป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ) มีสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ
ในภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ.2518 แยกตัวออกจาก
กรมอาชีวศึกษาตาม พ.ร.บ. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ.2518 มีการ
เรียนการสอนสาขาวิชาอาหารและโภชนาการในระดับปริญญาตรีต่อเนื่องจากระดับ ปวส.
(อาหารและโภชนาการ) ในคณะคหกรรมศาสตร์ ปัจจุบันวิทยาลัยเทคโนโลยีและ
อาชีวศึกษาเปลี่ยนชื่อเป็น "สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติ" มีวิทยาเขตพระนครใต้ถือว่า
เป็นสถานศึกษาหลักสูตรแม่แบบของโรงเรียนการช่างสตรี (วิทยาลัยอาชีวศึกษา)
ในส่วนภูมิภาคดังกล่าวแล้ว

วิทยาลัยครูและวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษา จะมีแผนวิชาอาหารและโภชนาการ วิทยาลัยครูมีหลักสูตรและการเรียนการสอนถึงระดับปริญญาตรี ส่วนวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษามีหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

สถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในสาขาวิชาอาหารและโภชนาการทั้งที่ใดกล่าวมานี้ แต่ละสถาบันมีบทบาทและหน้าที่ตลอดจนเอกลักษณ์ หรือทิศทางการผลิตบัณฑิตและบุคคลากรตามหลักสูตร ปรัชญาของแต่ละสถานศึกษา เน้นความรู้และทักษะต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์หอย่างละเอียดต่อไป

การจัดตั้งภาควิชาอาหารและโภชนาการที่มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบันในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีอยู่ 2 ภาควิชาคือ ภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหารและภาควิชาอาหารเคมี

ภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหาร มีประวัติความเป็นมาว่า คณะวิทยาศาสตร์ได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2508 โดยเปิดเป็นสาขาวิชาหนึ่งของภาควิชาเคมีเทคนิค และต่อมาในปี 2516 ได้เปิดหลักสูตรปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีชีวภาพเพิ่มอีกสาขาหนึ่ง เนื่องจากเห็นความสำคัญของสาขาวิชานี้ และเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มหาวิทยาลัยได้จัดโครงการจัดตั้งภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหารนี้ไว้ในแผนพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 5 (2525-2529) และได้รับการประกาศเป็นภาควิชาใหม่ขึ้นในคณะวิทยาศาสตร์เมื่อเดือนมีนาคม 2527

อย่างไรก็ตามคณะวิทยาศาสตร์ได้ผลิตบัณฑิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางอาหารไปแล้ว รวมถึงปีการศึกษา 2526 รวม 18 รุ่น นอกจากได้ผลิตบัณฑิตปริญญาตรีแล้ว ยังได้เปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีทางอาหารขึ้นในปี 2523 ในปัจจุบัน

ภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหารรับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางอาหารประมาณ
ปีละ 22 คน สาขาเทคโนโลยีทางชีวภาพ 10 คน และนิสิตปริญญาโท 15 คน
การเรียนการสอน ภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหาร ทำการสอนทั้งสาขาเทคโนโลยี
ทางอาหาร (Food technology) และสาขาเทคโนโลยีทางชีวภาพ (Biotechnology)

สาขาเทคโนโลยีทางอาหาร สอนเกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปและ
การถนอมอาหาร อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูง มีความเหมาะสมทั้งในการผลิต
ระดับครอบครัวและอุตสาหกรรมอาหารทุกประเภท เช่น อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง
อุตสาหกรรมแห้ง อุตสาหกรรมแช่แข็ง อุตสาหกรรมหมักคอง อุตสาหกรรมอาหารนม
อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม เป็นต้น นิสิตจะต้องเรียนรู้กระบวนการผลิตทั้งหลาย การเปลี่ยน
แปลงที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการผลิต คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของอาหารทั้งสี่ กลิ่น
รส ลักษณะเนื้อและคุณค่าทางอาหาร เพื่อรักษาคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ตามความต้องการ
โดยมีระบบการควบคุมคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ การเลือกใช้ภาชนะในการบรรจุอาหาร
รวมทั้งขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อได้ผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภค
เป็นต้น

สาขาเทคโนโลยีทางชีวภาพ สอนเกี่ยวกับการผลิตสารชีวเคมี ซึ่งได้มาจาก
สิ่งมีชีวิต และการนำสารชีวเคมีไปประกอบในอุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรม
ประเภทอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตเอนไซม์ อุตสาหกรรมการผลิตสารปฏิชีวนะ
และอุตสาหกรรมสารพวกเภสัช

เนื่องจากการศึกษาในภาควิชาต้องการฝึกฝนในทางปฏิบัติหลายด้าน
การเรียนการสอนในภาควิชา นิสิตจะมีโอกาสเข้าทำปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ในห้อง
ปฏิบัติการกระบวนการผลิตอาหาร ห้องปฏิบัติการอาหารเคมี ห้องปฏิบัติการจุลินทรีย์
ของอาหาร ห้องปฏิบัติการควบคุมคุณภาพอาหาร เป็นต้น

ภาควิชาอาหารเคมี มีประวัติความเป็นมาว่า เดิมคณะเภสัชศาสตร์
ขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ได้มี วิชาอาหารเคมีอยู่ในภาควิชาเภสัชวิทยา
มีหลักสูตรเนื้อหาเน้นหนักไปทางโภชนาการ ต่อมามีการจัดตั้งภาควิชาอาหารเคมีโดย

ออกมาจากภาควิชาเภสัชวิทยาแล้วก็ยุบเลิกไปหลายปี ในปี พ.ศ. 2514 ได้มีการริเริ่มปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดตั้งขึ้นเป็นภาควิชาอาหารเคมี อยู่ในสังกัดคณะเภสัชศาสตร์ ซึ่งมีการเรียนการสอนที่เน้นหนักไปในเรื่องอาหารและยา มีความสัมพันธ์กับการแพทย์ ที่ว่าโรคภัยไข้เจ็บอาหาร ตลอดจนเรื่องเกี่ยวกับสุขวิทยาอาหาร เป็นต้น

2. มหาวิทยาลัยมหิดล มีอยู่ 1 ภาควิชาคือ ภาควิชาโภชนวิทยา

ภาควิชาโภชนวิทยา มีประวัติความเป็นมาว่า วิชาโภชนาการเป็นวิชาหนึ่งที่ได้เริ่มสอนตั้งแต่มีการก่อตั้งคณะสาธารณสุขศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2491 โดยมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของคณะสาธารณสุขศาสตร์ สังกัดกรมมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ให้มีแผนกอาหารวิทยาเป็นแผนกวิชาหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อรับผิดชอบการสอนวิชาอาหารและโภชนาการแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มารับการศึกษานี้ก่อนรวม ณ คณะสาธารณสุขศาสตร์ ชื่อของแผนกอาหารวิทยานั้นในระยะต่อมาได้ปรับเปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาโภชนวิทยา เมื่อคณะสาธารณสุขศาสตร์ได้ย้ายมาสังกัดในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี ภารกิจด้านการศึกษาก่อนของภาควิชาได้มีการวิวัฒนาการก้าวหน้าโดยต่อเนื่อง จนมีหลักสูตรการศึกษานักโภชนาการในระดับนักวิชาชีพที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานและมีส่วนส่งเสริมพัฒนาสภาวะสุขภาพและโภชนาการของประชาชนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

อาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของการศึกษาโภชนศาสตร์ในระดับอุดมศึกษาที่เน้นหนักการให้ความรู้และทักษะโภชนาการ เพื่อสุขภาพและคุณภาพของปวงชนได้มีจุดเริ่มต้น ณ คณะสาธารณสุขศาสตร์และสืบเนื่องการก้าวหน้าโดยตลอดถึงบัดนี้เป็นระยะเวลาานาน 40 ปีแล้ว ในปี พ.ศ. 2508 มีการเปิดหลักสูตรปริญญาตรีโภชนวิทยา อันเป็นขบวนการตระหนักในความจำเป็นของการดำเนินงานสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ของประชาชนว่า การส่งเสริมด้านโภชนาการเป็นสิ่งจำเป็น แต่การผลิตเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้มีความสมบูรณ์ในระดับวิชาชีพด้านโภชนศาสตร์ ซึ่งจำเป็นต่อการส่งเสริมภาวะโภชนาการ เพื่อสุขภาพของประชาชนนั้นยังอยู่ในขอบเขตจำกัด

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2509 ภาควิชาโภชนวิทยา คณะสาธารณสุขศาสตร์ จึงได้เปิดดำเนินการฝึกอบรมนักโภชนาการในระดับปริญญาตรีทางค่านโภชนาการ สาธารณสุข โดยมีนักศึกษาที่มีพื้นฐานระดับอนุปริญญาตรีทั้งค่านการสาธารณสุขและ อนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรชั้นสูงค่านการศึกษา ใช้เวลาศึกษา 1-2 ปีผู้สำเร็จ การศึกษาได้รับวุฒิปริญญาตรี วท.บ. โภชนศาสตร์ ครั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาได้รับ การพิจารณารับรองหลักสูตรจาก ก.พ. เมื่อ พ.ศ. 2510 ได้เปลี่ยนชื่อวุฒิปริญญาตรีเป็นวิทยาศาสตร บัณฑิตสาขาโภชนวิทยา เพื่อความเหมาะสมตามชื่อภาควิชา ดังนั้นจึงมีผู้สำเร็จหลักสูตร นี้ได้รับวุฒิปริญญาตรี วท.บ. โภชนศาสตร์เพียงรุ่นเดียวเท่านั้นคือรุ่นแรก พ.ศ. 2509 จำนวน 19 คน

ในปี พ.ศ. 2519 ได้เปิดรับนักศึกษาซึ่งสอบผ่านการคัดเลือกโดย ทบวงมหาวิทยาลัย เข้าศึกษาในคณะสาธารณสุขศาสตร์โดยตรงใน 3 ปีแรก จะเรียน วิชาวิทยาศาสตรพื้นฐานที่คณะวิทยาศาสตร์และย้ายมาเรียนวิชาชีพสาธารณสุขศาสตร์ ตามสาขาที่ต้องการที่คณะสาธารณสุขศาสตร์ในชั้นปีที่ 4 และโภชนวิทยาก็เป็นสาขาหนึ่ง ที่เปิดรับ เมื่อสำเร็จการศึกษาได้รับวุฒิปริญญาตรี วท.บ. (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาโภชนวิทยา เป็นหลักสูตรปริญญาตรีใช้เวลาเรียน 4 ปี

ปี พ.ศ. 2529 ภาควิชาได้ดำเนินการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ทั้งหลักสูตร 2 ปี วท.บ. โภชนวิทยาและหลักสูตร 4 ปี วท.บ. (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาโภชนวิทยา โดยทบวงมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบรับรองหลักสูตรนี้เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2529 นับตั้งแต่ พ.ศ. 2509 จนถึง พ.ศ. 2531 มีผู้สำเร็จการศึกษาวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขา โภชนวิทยารวม 23 รุ่นเป็นจำนวน 762 คน ในปี พ.ศ. 2520 ภาควิชาได้เปิดการศึกษา ระดับวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางสาธารณสุขศาสตร์วิชาเอกโภชนาการสาธารณสุข และ ก.พ. ได้รับรองหลักสูตรนี้เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2521 ทำให้ข้าราชการจาก หน่วยงานต่าง ๆ ใ้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ความก้าวหน้าทางวิชาการ และนำไปปฏิบัติงาน ในระดับผู้บริหารและเป็นอาจารย์สอนเผยแพร่ความรู้โภชนศาสตร์ ในหน่วยงานของตนต่อไป

3. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีอยู่ 2 ภาควิชาคือ

ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร มีประวัติความเป็นมาว่า ได้จัดตั้งเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2509 โดยสังกัดอยู่ในคณะเกษตร มีหลักสูตรการศึกษา 5 ปี มีนิสิตเข้าเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 ต่อมาในปี พ.ศ.2511 จึงมีการเปลี่ยนหลักสูตรเป็น 4 ปี โดยได้ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (กส.บ.) จนในปี พ.ศ.2512 จึงแยกเป็นปริญญาเฉพาะ คือวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสัตวศาสตร์การอาหาร หรือชื่อย่อของปริญญาตรี วท.บ.(วิทยาศาสตรการอาหาร) และรับนิสิตเข้าศึกษาประมาณปีละ 30 คน และในปีเดียวกันนี้ได้เริ่มหลักสูตรปริญญาโทโดยให้ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาสัตวศาสตร์การอาหาร วท.ม.(วิทยาศาสตรการอาหาร) เริ่มด้วยรับนิสิตไม่ต่ำกว่าปีละ 2 คน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบัน สามารถรับนิสิตประมาณปีละ 15 คนและได้เริ่มให้การศึกษาถึงระดับปริญญาเอกในปี พ.ศ.2532 ที่ผ่านมานี้เอง

ต่อมาในปี พ.ศ.2523 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีมติให้จัดตั้งคณะอุตสาหกรรมเกษตรขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยในด้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหาร กึ่งอาหารและไม่ใช่อาหาร ด้วยกรรมวิธีทางอุตสาหกรรม ทั้งนี้จึงควรให้ภาควิชาวิทยาศาสตร์การอาหารย้าย สังกัดจากคณะเกษตรไปขึ้นอยู่กับคณะอุตสาหกรรมเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือให้การศึกษาวิจัยและส่งเสริมความรู้ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหาร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารจะมุ่งไปในแนวการประยุกต์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเก็บรักษาได้นาน มีความสะดวกในการใช้สอยมีมูลค่าสูงขึ้นและเสริมสร้างให้สามารถริเริ่มทำผลิตภัณฑ์อาหารชนิดใหม่ ที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติ รวมถึงความสามารถที่จะปรับปรุงและยกระดับคุณภาพของอุตสาหกรรมอาหารทุกประเภทให้มีผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารสามารถรับนิสิต

เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีได้ปีละ 50 คนและระดับปริญญาโทได้ปีละ 15 คน ผู้เข้าศึกษาปริญญาตรีของภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารนั้น จะต้องเรียนวิชาในชั้นเรียนตามหลักสูตรไม่ต่ำกว่า 148 หน่วยกิต ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไปได้แก่ วิชาในกลุ่มวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ภาษา สังคมศาสตร์และพลศึกษา นอกจากนี้ก็เป็นเฉพาะด้านซึ่งมีทั้งวิชาแกนและวิชาเฉพาะรวมทั้งวิชาเลือกเสรี และต้องผ่านการฝึกงานอีกไม่ต่ำกว่า 300 ชั่วโมง

ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาว่า ในปี พ.ศ.2497 ได้มีการจัดตั้งภาควิชาคหกรรมศาสตร์ขึ้นและอยู่ในสังกัดคณะเกษตร เพื่อเปิดสอนหลักสูตรคานคหกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นชนบท ให้สามารถรู้จักนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยมีหมวกวิชาและการฝึกงานแก่นักศึกษาของคณะเกษตร ภาควิชาคหกรรมศาสตร์มีการบริการคานการส่งเสริมและเผยแพร่แก่นักคหกรรมศาสตร์และประชาชน โดยการอบรมวิชาชีพสำหรับประชาชนในสาขาต่าง ๆ เช่น อาหาร ศิลป เสื้อผ้า พ.ศ.2513 ได้เปิดหลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรต่อเนื่องใช้เวลาศึกษา 2 ปีรับจากผู้มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาทางคานคหกรรม ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต คหกรรมศาสตร์คือปริญญา วท.บ.(คหกรรมศาสตร์) ใช้เวลาศึกษา 4 ปีการศึกษาปกติสาขาวิชาต่าง ๆ ในภาควิชาคหกรรมศาสตร์มีอยู่ 4 สาขาวิชาคือ สาขานานและศิลปสัมพันธ์ สาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาพัฒนาการครอบครัวและเด็ก และสาขาอาหารและโภชนาการ นอกจากการศึกษา คานวิชาการแล้ว นักศึกษาจะต้องผ่านการฝึกงานคานคหกรรมศาสตร์ไม่ต่ำกว่า 300 ชั่วโมง โดยจัดให้มีการฝึกในชนบท สถาบันต่าง ๆ และในบ้านฝึกหัด

สำหรับหลักสูตรคหกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต (คศ.ม.) ซึ่งได้รับอนุมัติให้เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 - 2524 นั้น รับจากผู้ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีหลักสูตร วท.บ.(คหกรรมศาสตร์) หรือเทียบเท่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และผลิตนักวิชาการ นักวิจัยและนักส่งเสริมเผยแพร่ทางคหกรรมศาสตร์ เพื่อสนองความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 จนถึงปัจจุบัน ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ ได้ผลิตบัณฑิตทางคหกรรมศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 407 คน เป็นชาย 30 คน หญิง 377 คน และได้เข้าปฏิบัติงานในหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนต่าง ๆ วิชาชีพทางคหกรรมศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใ้การศึกษาในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลและสมาชิกในครอบครัว เพื่อสร้างพื้นฐานในอันที่จะเป็นประชากรที่มีความพร้อมของประเทศไทยในอนาคต

4. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีอยู่ 1 ภาควิชาคือ ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ เริ่มมาจากกรมการฝึกหัดครูของกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดสอนวิชาคหกรรมศาสตร์ในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) ซึ่งตอนแรกเป็นเพียงวิชาพื้นฐานในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ในหมวดวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เท่านั้น ตั้งแต่ยังเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2515 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้วได้มีคณะวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางคณาวิชาทางคหกรรมศาสตร์โดยมีฐานะเป็นภาควิชาหนึ่งในคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เปิดสอน 3 สาขาวิชาได้แก่ สาขานาและเครื่องแต่งกาย สาขาคหกรรมทั่วไป สาขาอาหารและโภชนาการ ต่อมาภาควิชาคหกรรมศาสตร์ได้ย้ายมาสังกัดในคณะวิทยาศาสตร์จนถึงปัจจุบันนี้ และกำลังมีการเพิ่มหลักสูตรวิทยาศาสตรการอาหารและโภชนาการในระดับปริญญาตรีขึ้นอีกหลักสูตรหนึ่งในภาควิชาคหกรรม

5. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีอยู่ 1 ภาควิชาคือภาควิชาอาหารและโภชนาการ คณะคหกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลซึ่งสถาบันนี้ได้รับการเปลี่ยนชื่อจากชื่อเดิมคือ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2531 ภาควิชาอาหารและโภชนาการนี้เกิดขึ้นพร้อมกับการมีคณะคหกรรมศาสตร์ของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2518 ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2518 นั้นเอง เป็นการโอนหน่วยงาน บุคลากรตลอดจนทรัพย์สินบางส่วนของกรมอาชีวศึกษาแยกตัวเองออกมา เพื่อจัดการเรียนการสอนให้ถึงระดับปริญญาตรีด้านอาชีวศึกษาโดยเป็นหลักสูตรต่อเนื่องจากระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

(ปวส.) ภาควิชาอาหารและโภชนาการนี้ได้ผลิตบัณฑิตให้แก่หน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชนมาแล้วหลายรุ่น ซึ่งมีลักษณะที่เน้นด้านการศึกษาปฏิบัติมาก เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถและทักษะทางด้านอาหาร สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งทางด้านส่วนตัวและสังคมโดยส่วนรวมต่อไป